

Prof. dr hab. Krzysztof Grębski
Akademia Sztuk Teatralnych
im. Stanisława Wyspiańskiego w Krakowie
Filia we Wrocławiu

Wrocław 3.08.2023

**Recenzja dorobku dr Jacka Dojlidki
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie
sztuki teatralne i filmowe**

Pan Jacek Dojlidko od czasu ukończenia studiów pracuje jako aktor w Białostockim Teatrze Lalek a także w Akademii Teatralnej w Warszawie, na Wydziale Sztuki Lalkarskiej w Białymstoku. W 1999 roku uzyskał dyplom ukończenia studiów magisterskich na Wydziale Sztuki Lalkarskiej, Filii w Białymstoku, Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie, zaś tytuł doktora sztuki na tejże uczelni uzyskał w dniu 6.04.2009 roku na podstawie rozprawy doktorskiej stanowiącej rolę Jensa w spektaklu „Jak zdobyć korzec złota, czyli bezceństwa pana Klause” w reżyserii Tomasza Jaworskiego oraz rozprawy „Sceniczny gest kukły”. Jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego zostały przedstawione role w spektaklach „Lenka” i „Palko” w reżyserii Katy Csato.

Z autoreferatu pana Jacka Dojlidki wyłania się obraz wrażliwego i wszechstronnego artysty, który swoją lalkarską pasję rozwija w każdym obszarze twórczej aktywności, a jest tych obszarów niemało. Pisząc o wrażliwości mam na myśli szczególne podejście do odbiorcy, do młodego widza, do którego przede wszystkim zwraca się poprzez scenę. Jest bowiem coś niezwykle szlachetnego w takiej oto konstatacji, podsumowującej doświadczenie z pracy nad spektaklami „Lenka” i „Palko”: *Może te opowieści pomogą (...) uświadomić sobie, jak istotna jest uważność i wrażliwość na drugiego, małego jeszcze, człowieka, jak ważne jest, by pozwolić mu na dzieciństwo i z czułością pomóc w dziecięcych zmaganiach. Tak po prostu. Żeby w dziecku było dużo dziecka.*

Jako aktor Białostockiego Teatru Lalek ma na koncie ponad 50 ról, z czego 28 po uzyskaniu stopnia doktora. W opisie swoich doświadczeń artystycznych wspomina współpracę z takimi reżyserami jak Waldemar Śmigasiewicz, Piotr Dąbrowski, Marian Pecko, Rostan Kudaszow czy Oleg Żiugzda. Wysoko ceni sobie także zawodowe kontakty z Tomaszem Jaworskim, Wojciechem Szelachowskim, Wojciechem Kобрzyńskim i Krzysztofem Rauem. Zadania sceniczne realizowane przy pomocy różnorodnych form lalkowych budowały i rozwijały jego umiejętności

studentami w Akademii Teatralnej oraz na zajęciach warsztatowych z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi.

Jednym z jego pierwszych, istotnych doświadczeń teatralnych była rola Ebenezera Scrooga i Piotra Cratchita w spektaklu „Scrooge, czyli opowieść wigilijna o duchu“ w reżyserii Andrzeja Rozchina. Jak przyznaje, przedstawienie to stało się cennym doświadczeniem wynikającym z obserwacji kunsztu aktorskiego swoich nauczycieli, zwłaszcza wirtuozerii sztuki lalkarskiej pani Barbary Muszyńskiej. Jako kolejne wartościowe doświadczenie wymienia rolę Dżepetta w spektaklu „Pinokio“ w reżyserii Wiesława Czołpińskiego, Św. Sebastiana w spektaklu „Spowiedź w drewnie“ w reżyserii Krzysztofa Raua czy rolę Mowgliego w spektaklu „Księga dżungli“ w reżyserii Jacka Malinowskiego.

Doświadczenie wynikające z pracy z reżyserem Eduardo de Paiva Souza nad spektaklem „Fasada“ z 2007 roku stało się, jak sędzę, momentem cezury artystycznej pana Jacka Dojlidki, albowiem jak zauważa: „*[Paiva] nie spodziewał się aktorów tak elastycznych, którym nowa forma lalkowa nie będzie sprawiała większych problemów*“ Uznanie w oczach wybitnego lalkarza i reżysera z pewnością potwierdziło jego sprawność aktorską, umiejętności animacyjne ale przede wszystkim świadomość wyczucia formy w teatrze plastycznej metafory.

Kolejnymi istotnymi spektaklami na mapie aktorskich dokonań pana Jacka Dojlidki był spektakl „Biegun“ w reżyserii Ewy Piotrowskiej, „Widmo Antygony“ w reżyserii Fabrizio Montecchi’ego a także rola Kalibana w spektaklu „Burza“ w reżyserii Waldemara Raźniaka. Artystyczne osiągnięcia pana Jacka Dojlidki zaowocowały powierzeniem mu zakomponowania planu lalkowego w przedstawieniu „Piękna i Bestia“ w reżyserii Brańo Mazucha, oraz funkcji konsultanta planu maskowego w spektaklu „Faust 5000“ w reżyserii Tomasza Mana. W spektaklu „Andersen kosmiczny agent“ w reżyserii Ewy Piotrowskiej a także w spektaklu „Lenka“ w reżyserii Katy Csato pełnił funkcję asystenta reżysera.

W roku 2007 wraz z przyjaciółmi założył Stowarzyszenie Teatr Okno, w ramach którego powstały spektakle, wystawy, projekty plastyczne, cykle warsztatów teatralnych i plastycznych dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Jak zauważa, było to doświadczenie które, w przeciwieństwie do teatru instytucjonalnego, postawiło przed nim zupełnie nowe wyzwania, koncentrujące się także na różnorodnych aspektach technicznych i organizacyjnych. Warto podkreślenia jest, że wszelkie działania artystyczne Stowarzyszenia powstawały przy użyciu środków szeroko rozumianego teatru formy. Na szczególną uwagę zasługuje realizacja spektaklu plenerowego „Białystok wyłania się z cienia“ w którym wykorzystano epidiaskopowe projekcje stworzonych ze starych zdjęć form lalkowych, a także klasyczny teatr cieni. Spektakl zaprezentowany został w oknach historycznej kamienicy Astoria w Białymstoku, a widzami byli zarówno mieszkańcy miasta jak i przebywający w nim turyści.

W ramach działalności Stowarzyszenia pan Jacek Dojlidko wyreżyserował w 2022 roku spektakl „Dziewczynka“, oparty na Baśni H. Ch. Andersena, którego treścią stała się analiza psychologii dziecięcych traum i zachowań w obliczu współczesnych wydarzeń społeczno-politycznych, a zwłaszcza w obliczu wojny. W spektaklu wykorzystano lalkę stolikową, formy a’la planchette a także konwencję teatru cieni.

W konkluzji reżysera czytamy: „*To doświadczenie pomimo wielu trudności zakończone bardzo satysfakcjonującym efektem, utwierdziło mnie w przekonaniu, że twórczość w teatrze formy to suma składowych całego szeregu elementów. Biegłość aktorsko-*

animacyjna, zdolność konstruowania form i znajdowania rozwiązań technicznych oraz umiejętność komponowania inscenizacyjnego, dają mi poczucie wolności w tworzeniu.“

Warta odnotowania jest współpraca pana Jacka Dojlidki z Podlaskim Oddziałem Stowarzyszenia „Wspólnota Polska“, którego celem jest m.in. umacnianie więzi Polaków mieszkających za granicą oraz Polonii z ojczyzną i jej kulturą. Zaangażowanie w pracę Stowarzyszenia polega na prowadzeniu warsztatów teatralnych, pracach w komisjach jurorskich czy przygotowywaniu konkursów bądź okolicznościowych koncertów.

Akademia Teatralna zatrudniła pana Jacka Dojlidkę w charakterze asystenta w 1999 roku. Od roku 2003 do 2009 pracował na stanowisku wykładowcy, następnie przez rok na stanowisku starszego wykładowcy, a od 2010 do chwili obecnej pracuje na stanowisku adiunkta. Przez ponad dwadzieścia lat zetknął się z prawie wszystkimi technikami lalkowymi, a pierwszą z nich była kukła. Podczas siedmiu lat nauczania tej techniki pan Jacek Dojlidko wprowadził szereg modyfikacji w programie zajęć, przygotował nowe komplety lalek do ćwiczeń, a doświadczenia wynikające z pracy stały się punktem wyjścia do sformułowania własnej metody nauczania technik lalkowych. Stanowiły także temat rozprawy doktorskiej „Sceniczny gest kukły – refleksja teoretyczna na temat możliwości ekspresji lalki – kukielki oraz podsumowanie doświadczeń pedagogicznych w nauczaniu przedmiotu Gra aktora lalką – kukielką“ napisanej pod opieką profesora Tomasza Jaworskiego.

W kolejnych latach prowadził przedmiot „Gra aktorska lalką – jawajką“ gdzie niezwykle wysoko ocenia współpracę z profesorem Janem Plewako. Kolejne przedmioty to „Gra aktora lalką“, „Podstawy sztuki animacji“, „Gra aktora lalką/Teatr ożywionej formy“, „Gra aktora lalką stolikową“, „Klasyczne techniki lalkowe na roku II“ i „Indywidualne ćwiczenia lalkowe“. Współ z Barbarą Muszyńską stworzył program nauczania przedmiotu „Gra aktora kukłą“.

Niewątpliwym wyzwaniem pedagogicznym było przejęcie prowadzenia przedmiotu „Gra aktora lalką“ na III roku studiów. Jak przyznaje było to trudne i bardzo odpowiedzialne zadanie, które w efekcie zaowocowało przygotowaniem ośmiu projektów scenicznych, z których dwa były prezentowane na krajowych i międzynarodowych festiwalach. W 2018 po objęciu opieką artystyczną nowego rocznika studentów stworzył program ANIM(A)KCJE, składający się ze studenckich etiid egzaminacyjnych. Program prezentowany był na festiwalach w Opolu, Warszawie i Toruniu. Od 2018 roku prowadzi przedmiot „Klasyczne formy lalkowe“, jest także pomysłodawcą i twórcą przedmiotu „Indywidualne ćwiczenia lalkowe“ będącego wsparciem dla działań studentów na zajęciach „Teatr ożywionej formy“. Spora część dokonań podopiecznych pan Jacka Dojlidki prezentowana była na festiwalach teatralnych, dniach otwartych ATB, Podlaskim Festiwalu Nauki czy w Teatrze Szkolnym im. Jana Wilkowskiego.

Obszary dydaktycznych aktywności pana Jacka Dojlidki prezentują się bardzo wszechstronnie i bogato. Stanowią dla habilitanta nieustanne źródło poszukiwań i weryfikacji dotychczasowych metod nauczania, wychodzą naprzeciw szybko zmieniającym się trendom i wymogom współczesnego teatru. W autoreferacie podkreśla dumę i satysfakcję z modernizacji i unowocześniania procesu edukacyjnego wyrażając nadzieję, że wciąż będzie widział sens w doskonaleniu programów nauczania.

Osiągnięciem naukowym będącym podstawą do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wskazanym przez pana Jacka Dojlidkę jest rola w spektaklu „Lenka“ i „Palko“. Oba spektakle wyreżyserowała Kata Csado, z czego pierwszy powstał w 2013 roku, drugi zaś w 2015 roku. Jest to opowieść oparta na książkach autorstwa Katalin Szegedi, dotycząca przygód dwójki bohaterów – dziewczynki Lenki i chłopca Palko, granego przez pana Jacka Dojlidkę. Bardzo ciekawą i wielofunkcyjną scenografię stworzył Akos Matravolgy. Spektakl pozbawiony jest tekstu – jedyną warstwę werbalną stanowią reakcje bohaterów wyrażające różne stany emocjonalne, zaś warstwę dźwiękową tworzy muzyka napisana przez Bogdana Szczepańskiego.

Podmiotem plastycznym w spektaklu są lalki „stolikowe“ lub też wg innej nomenklatury „poziomowe“, które z powodzeniem mogą być animowane zarówno przez jednego jak i kilku aktorów, i takie też konfiguracje w spektaklu występują. Skupiając się jednak na grze pana Jacka Dojlidki muszę z satysfakcją stwierdzić, że jest to niezwykle przekonujący pokaz umiejętności animacyjnych. W wielości działań scenicznych żaden ruch formy nie jest niepotrzebny, zabrudzony czy przypadkowy. Uwaga młodego widza jest precyzyjnie prowadzona przez starannie dobraną partyturę ruchów a także cały szereg znakomicie opracowanych zabiegów dramaturgicznych i animacyjnych: kontaktów, pauz czy zmian rytmów. Lalkowa postać konsekwentnie buduje swoją dziecięcą, psychologiczną wiarygodność, podlegając wszakże wpisanej w dramaturgię ewolucji emocjonalnej. Koncentracja aktora na lalce jest perfekcyjna, a „chowanie się“ za formę wzorcowe. Mimiczny dialog z partnerem prowadzony jest w sposób bardzo czytelny. W tak wysublimowanych działaniach animacyjnych niewątpliwie pomocna była starannie przemyślana konstrukcja lalek. Aktor wspomina w autoreferacie: „(...) jako asystent reżysera przy *Lence od początku miałem wpływ na komponowanie scen lalkowych, a także na konstrukcje lalek.*“ Doświadczenia aktorskie z pracy nad pierwszym spektaklem zaowocowały wprowadzeniem nowych rozwiązań konstrukcyjnych w lalkach występujących w spektaklu „Palko“. Modyfikacje techniczne pozwoliły na uruchomienie całego szeregu nowych możliwości animacyjnych, które zabłysnęły mistrzowskim kunsztem w kolejnej odsłonie lalkowego dyptyku. I tak na przykład scena w wannie to pokaz nie tylko fantastycznych umiejętności animacyjnych; jest także zespołowym popisem sprawności aktorskiej, ukazującym piękno i magię teatru plastycznej metafory.

Cenną refleksją z pracy nad spektaklem dzieli się aktor w autoreferacie: „*Lenka i Palko nie tracą na aktualności pomimo tego, że zdarzenia sceniczne nie są skomplikowane, nie posiadają szczególnie wyrafinowanej formy i są rozgrywane z udziałem rekwizytów typowych dla dziecięcych zabaw właściwie już przebrzmiałych. (...) ale też łatwiej im zauważyć kogoś, kto ma podobny problem lub po prostu jest życzliwy i pomoże im w przetrwaniu trudnego czasu jakim jest dzieciństwo.*“

Drobnym niedosytem – i w tym stwierdzeniu nie kryje się żadna pejoratywna konotacja – pozostanie dla mnie brak możliwości usłyszenia głosu pana Jacka Dojlidki, albowiem przeglądając w internecie jego działalność z czasu pandemicznego lockdownu natknąłem się na nagranie fragmentu fantastycznie zinterpretowanego tekstu bajki. Pozostaje mi zatem wybrać się do jego macierzystego teatru, gdzie zarówno kunszt animacji jak i wspaniałą interpretację będę miał okazję zobaczyć w jednym widowisku.

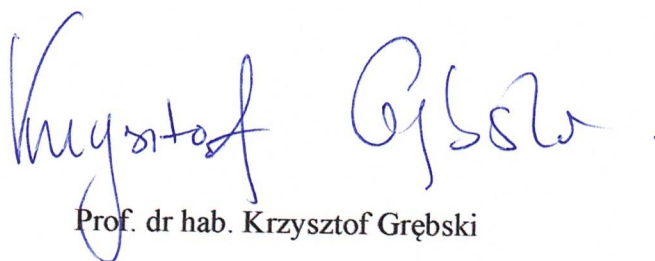
Za rolę Palko pan Jacek Dojlidko otrzymał kilka indywidualnych nagród aktorskich, z czego chciałbym wspomnieć o nagrodzie przyznanej w 2014 roku na International

Festival of Children's w Suboticy (Serbia), czy w 2022 roku na Puppet Art Festival w Mostarze (Bośnia i Hercegowina).

Pan Jacek Dojlidko po uzyskaniu stopnia doktora, wraz z zespołem Białostockiego Teatru Lalek wziął udział w ponad 60 festiwalach i występach gościnnych w kraju i za granicą.

Dokonania pana Jacka Dojlidki są imponujące. Aktywność pedagogiczna, teatralna a także praca w szeregu stowarzyszeniach i grupach offowych wystawiają mu jak najlepszą rekomendację. Stosunek do każdego zadania, do osób znajdujących się w kręgu jego zawodowych peregrynacji a przede wszystkim do widza, nacechowany jest szacunkiem i pokorą: *„Wszystko to bezustannie wpływa na mój rozwój artystyczny i pedagogiczny, wciąż wywołuje we mnie podziw i szacunek dla nieograniczonych możliwości teatru oraz dumę, że mogę być jego częścią.”*

Popieram wniosek o nadanie panu dr Jackowi Dojlidce stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne. Habilitant spełnia wymagania określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce.

Prof. dr hab. Krzysztof Grębski